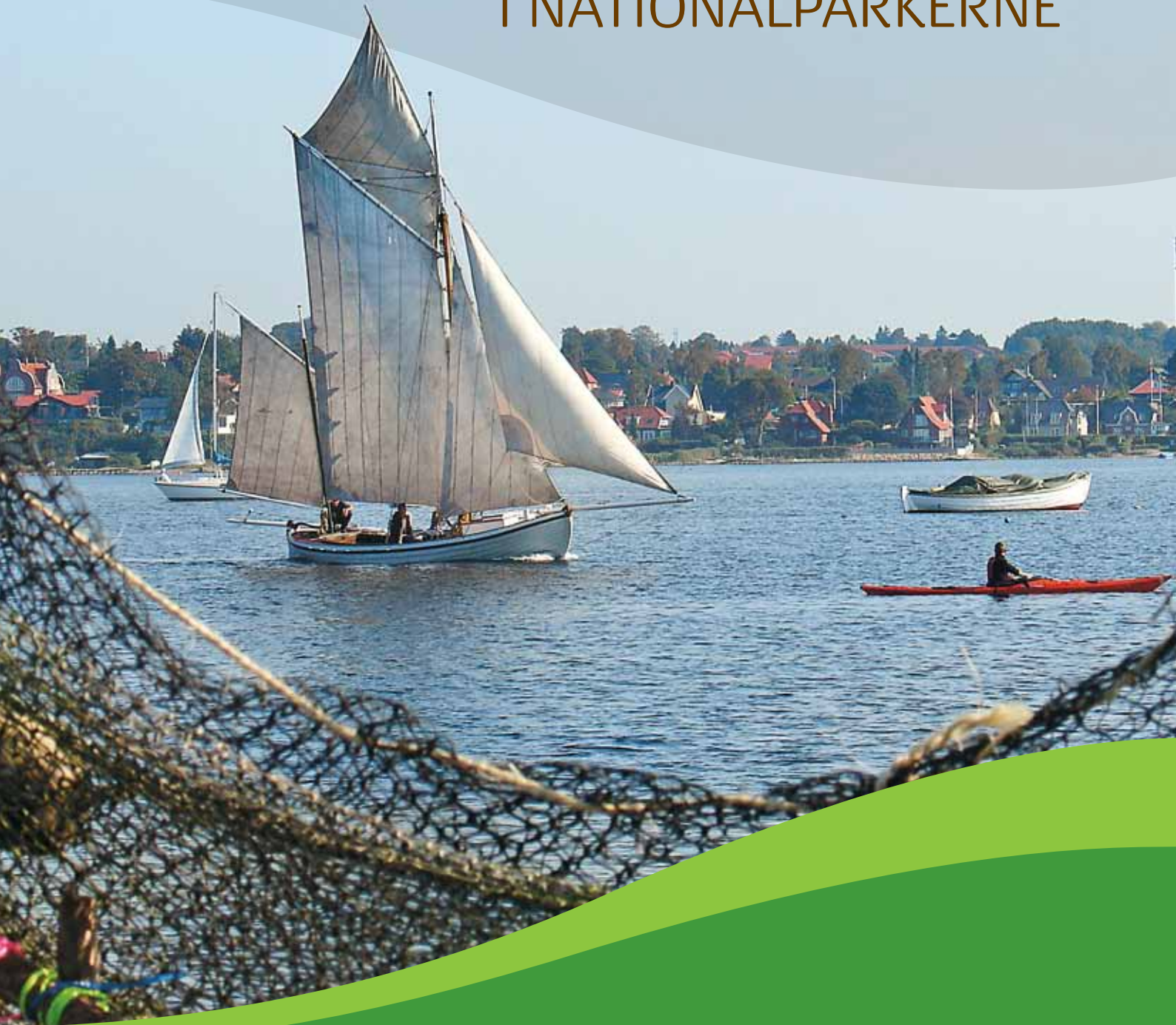

SÆT FORMIDLING PÅ DAGSORDENEN I NATIONALPARKERNE

Friluftsrådet

**SÆT FORMIDLING PÅ
DAGSORDENEN
I NATIONALPARKERNE**

INDHOLD

1

Formidlingsfaciliteter

Besøgscentre	8
Formidlings satellitter	8
Informationstavler	8
Særligt om ny teknologi i formidlingen	9
Korte definitioner	10
Erfaringerne	11
Mere inspiration	12

2

Samarbejde med frivillige

Nationalpark Thy – thyboernes nationalpark	14
Nationalparkens værter	15
Uddannelse af de frivillige formidlere	15
Uddannelse fremover	16
Frivilligt arbejde har også en pris	16

3

Samarbejde med skoler og daginstitutioner

Mit Vadehav	18
Voksende målgruppe	18
Opbygning	18
Sådan fungerer det i praksis	18
Udviklingsmuligheder	19
Hvad er succesen?	19
Mere inspiration	20

4

Formidling via lokale produkter og erhverv

Mad og natur	22
Slagter Sørensen	23
Mere inspiration	24

5

Kan formidling tiltrække turister og flere beboere?

Potentialet i Det Sydfynske Øhav	26
1: Øhavsstien	26
2: Guidebog om Øhavsstien	26
3: Havkajakguiden	26
4: Kys Frøen	27
Erfaringerne i forhold til turisterne	27
Mere inspiration	28

Formidling langs stier og ruter

Eks 1: Sundhedskorridor Halsnæs	30
Fremtidige perspektiver	31
Eks. 2: Handicapsti ved Esrum	31
Eks. 3: Find Vej – til sjovere motion	32
Mere inspiration	33

6

7

Formidling og friluftsliv

Løb og cykling	34
Havkajak	34
Nyere trends	35
Pulsen ned	35
Grejbankerne	35
Mere inspiration	36

Brug af tv i formidlingen

Hvorfor anvende tv i formidlingen?	40
Formålet med tv-udsendelserne	40
Organisering	40
Erfaringerne	40
Øget efterspørgsel	41

9

8

Naturformidling i øjenhøjde med familien

Differentieret formidling	38
En tørstig tudse	38
Jagttegn og jagtmenu	39
Skovzumba	39
På egen hånd	39

10

Kulturhistorisk formidling

Kulturhistoriens skatte	42
Vikingskibe og royale rundvisere	42
Identitet og forankring	42
Mere inspiration	43

INDLEDNING

De danske nationalparker har fra den spæde start med pilotfaser og sonderinger bygget på fem søjler: natur, kultur, friluftsliv, erhverv og lokalbefolkning. Forvaltningsmæssigt har nationalparkerne givet udfordringer og muligheder, der på mange måder har været nyskabende i den danske naturforvaltning. Fordi de fem søjler er blevet en integreret del af partnerskaber og samarbejdsrelationer på tværs af kommuner, foreninger, erhverv og andre interesser.

Et af hovedformålene med nationalparkerne er at formidle indhold og oplevelsesmuligheder til befolkningen. Der har, også før nationalparkerne kom til, været formidlet i områderne. Denne formidling har været båret af institutioner og organisationer med specifikke formål om at nå fx en målgruppe med særlige interesser, entrébetalende gæster eller skolebørn. Etablering af nationalparkerne, byggende på de fem søjler, giver nye muligheder.

Ting tager tid

I pilotfasens diskussioner om parkernes etablering var det en udfordring at tænke på, hvordan parkerne kom til at virke. Mange debatter indeholdt et udsagn om, at målsætninger skulle ses i et langvarigt perspektiv, mindst 30 år. Der skal gennemføres en række planperioder, før vi oplever nationalparker og områder, der lever op til de visioner, der blev udtrykt fra mange sider.

Sådan er det også med formidlingen. I alle områderne har skoler, naturvejledere, natur- og friluftorganisationer, turistvirksomheder, museer og naturcentre formidlet i mange år, så der ligger meget materiale og mange erfaringer, der også kan og skal bruges fremover. Der ligger også nogle nye muligheder for at koordinere og samtænke oplevelsestilbuddene til befolkningen, så endnu flere målgrupper og mennesker får glæde af nationalparkerne. Målet må være, at alle formidlere når flere mennesker med deres gode historier. Målet må også være, at historierne bliver bredere, så historien om fx stillehavsøsters ikke kun er biologi, men suppleres af kulturhistorie og endda kan afsluttes med en førstehåndsoplevelse af at høste naturens overskud. Det sidste vil i hvert fald appellere til nye målgrupper, som i den sammenhæng vil få en større forståelse

- også for forvaltningen af invasive arter, eller hvad formidleren nu vælger at koble sammen med mad og drikke.

Formidlingsmæssigt er der stadig store udfordringer, når det drejer sig om at nå bestemte målgrupper. Her tænkes især på de unge.

Børnene har vi godt fat i. Fra vuggestuen til 5.-6. klasse i skolen går det rigtig godt. Tilbuddene står i kø, hvad enten man som pædagog eller forældre vil af sted på egen hånd med sine børn, eller man vil gøre brug af naturvejledernes kyndige hjælp. Hjemmesider, konkurrencer og samarbejde med kommercielle virksomheder: der er rig lejlighed til at lokke de 2-11-årige og deres voksne ud at se, røre, smage og på anden måde opleve naturen. Både i det daglige og nære, og til de større begivenheder, hvor historiefortællingen kobles på.

De unge

Teenagere er til gengæld meget svære at få i tale. Måske har de fået nok af oplevelsesnatur i børnehaven og de yngre klassetrin. Måske er de bare blaserte og mere optaget af deres egen naturlige udvikling.

Netop deri ligger der en udfordring, som nationalparkerne bør tage op. De fleste unge vil gerne være med i et fælles-

FORMIDLINGSMÆSSIGT ER DER STADIG STORE UDFORDRINGER. HER TÆNKES ISÆR PÅ DE UNGE.

skab, hvor engagerede voksne inddrager dem og så at sige åbner deres øjne og skaber fælles oplevelser. De mange nye digitale muligheder er formidling på de unges præmisser, og et felt, hvor deres tekniske kunnen kan matches med den voksnes faglige kunnen.

Værtsorganisationerne bag grejbankerne er med det righoldige udvalg og mængden af udstyr særlig forpligtet til at varetage formidling til unge. Gennem action- og adventu- reprægede aktiviteter kan vejlederne få de unge i tale. Grejbanker er udviklet i regi af en række institutioner specielt for unge, men der vil være en stor gevinst for

friluftsliv og naturforståelse ved at overføre begrebet til nationalparkerne. Der er gode erfaringer med udlån af grej og vejledning om fx sikkerhed til institutioner. Udfordringen er at give andre besøgende muligheder for de større oplevelser, der kan fås ved at have grej til overnatning i nationalparken, til sejlads, fiskeri eller andre former for friluftsliv.

Forskellighed

Friluftsrådet har hele tiden ønsket en mangfoldighed i nationalparker og naturparker, og Rådet ser forskellighed som en styrke.

Nationalparkerne rummer fantastiske muligheder for at få de gode historier frem og brugt i

formidlingen. Rammerne er givet, og områderne har i flere år arbejdet på at finde den karakteristisk, som kan fremhæve det enkelte område.

I de udpegede områder er det tydeligt, at der sker et opmærksomhedsskifte hos lokalbefolkningen. Der opstår en fornyet stolthed – ikke bare over naturen og nationalparken, men også over områdets 'produkter' og særkende i øvrigt. Det gælder kødkvæg, pølser, håndværk, kunst, ungdomsaktiviteter, museer eller sjældne fugle.

Formålet med dette inspirationskatalog er, at områderne kan inspirere og videreudvikle ideerne fra de enkelte parker. Det sydfynske Øhav har fx udnyttet fortællingen om Sixten Sparre og Elvira Madigans kærlighedshistorie til at lave en "pakke" bestående af en cykeltur på Tåsinge med indlagte teatertableauer undervejs. Oplevelsen kommer ind under huden på publikum, der får både historie, en god og dramatisk fortælling samt naturoplevelser med hjem. Præcis den historie kan kun laves på Tåsinge, men det grundlæggende koncept kan give inspiration til andre områder.

Formidlingskoordinatorer fra hele landet har bidraget med tekst og inspirationskilder. Inspiration er et nøgleord. En idé, der virker i Skjoldungelandet, hvor kulturhistorien er central, kan måske også tages i anvendelse i Thy, selv om Thy grundlæggende vægter sine værdier anderledes. Her er naturen det centrale, og Thy har med stor succes og gode samarbejdsrelationer fået opbygget en tv-station.

Find inspiration

Opfordringen lyder derfor: brug bogen som en erfaren køkkenskriver bruger opskrifter. Læs, bliv inspireret og brug så de råvarer, du har til rådighed til at frembringe din egen version. Lad også de mange eksempler være en indfaldsvinkel til kontakt. Kontaktoplysninger er angivet ved alle inspirationsboksene, og på den måde er de også med til at styrke netværket blandt formidlingskoordinatorerne.

Skulle det lykkelige ske, at der opstår nye netværk og uoprøvede samarbejdsprojekter, er det måske noget, som Tips- og Lottomidler til Friluftslivet vil støtte.

Inspirationskataloget er bygget op for netop at være det: et katalog med artikler og eksempler, der kan inspirere. Læserne vil givet kunne finde mange flere eksempler end dem, der er med her. Det handler netop om at tage de gode ideer og omsætte dem der, hvor man som formidlingsinstitution selv står.

Friluftsrådet
November 2012

FORMIDLINGSFACILITETER

Nationalparker har en særlig position i forhold til formidling. Hvert område er stort, har mange aktører, en særskilt markedsføring og profil, og naturområdet vil alene af den grund tiltrække et større publikum end hver enhed for sig.

Nationalparkerne kan med fordel etablere forskellige faciliteter for naturgæsterne, fordi faciliteterne er med til at skabe en overordnet ramme om den naturformidling, man ønsker for området. Det er vigtigt at gøre sig overvejelser om såvel permanente fysiske som mobile faciliteter, herunder anvendelse af teknologi. Natur- og nationalparkernes gæster er et bredt udsnit af befolkningen samt udenlandske turister. Det kan være hensigtsmæssigt at dele formidlingen op, så den henvender sig til specifikke målgrupper. Derved sikrer man, at flest får størst udbytte af oplevelsen og går hjem med en god oplevelse og som en god ambassadør for området.

Besøgscentre, formidlingssatellitter og informationstavler er endnu de mest brugte faciliteter. Hvilken form, der passer bedst, afhænger af bl.a. økonomi, områdets infrastruktur og hvilken type besøgende, man henvender sig til.

Det er vigtigt, at faciliteterne er brugervenlige og slidstærke, og at der er afsat økonomi til vedligeholdelse. Det er også vigtigt at afsætte ressourcer til at vedligeholde og opdatere selve indholdet af formidlingen.

Besøgscentre

Begrebet besøgscenter dækker over et bredt spekter af fysiske faciliteter, hvor den besøgende kan søge information og hente inspiration til oplevelser i området. Det inkluderer information om, hvordan man kommer til og fra besøgscenteret, forslag til vandreture, tilgængelige naturvejledere, lån af grej til naturoplevelser og formidling om specielle seværdigheder og specifikke områder.

Et besøgscenter kan være alt fra et flytbart telt eller tipi, en skurvogn eller nedlagt ejendom, eller et nybygget specialdesignet besøgscenter med interaktiv formidling, auditorium og it-udstyr. Et besøgscenter kan være bemandet eller

ubemandet. Det vigtigste er, at stedet fremstår vedligeholdt og rummer toiletter og vand samt har mulighed for bespisning, enten af medbragt mad eller salg på stedet, måske en café.

Besøgscenteret skal placeres, hvor de besøgende alligevel kommer. Det skal ikke være en omvej at komme forbi centret, men tværtimod være det naturlige udgangspunkt for deres oplevelse.

Formidlingsatellitter

Der er sjældent kun én indgang til naturområdet. Derfor kan det være praktisk at opstille formidlingsatellitter på centrale steder. En satellit er et sted, hvor den besøgende kan hente information. Informationen kan gøres tilgængelig via fx fysiske informationstavler, en folderkasse til brochurer eller nyere teknologiske løsninger som mobilguide, podcasts eller lignende. Formidlingsatellitter bør ligesom besøgscentre placeres der, hvor den besøgende alligevel kommer. Placeringen kan være udendørs, men de kan også placeres i eksisterende bygninger, fx hos den lokale købmand.

Informationstavler

Informationstavler er nyttige, når der skal informeres om et område, en bygning eller lignende, hvor grafik og kort spiller en særlig interesse. Tavlerne placeres i umiddelbar nærhed af det, som omtales, så den besøgende kan få information på tavlen og samtidig fysisk se det, der bliver omtalt.

Med elektroniske platforme har man mulighed for at have en større mængde information tilgængelig for den særligt interesserede gæst, fx i form af en mobilguide.

NY TEKNOLOGI SKABER NYE FORMIDLINGS- MULIGHEDER OG GØR DET MULIGT AT MÅLRETTE FORMIDLINGSTILTAG TIL NYE MÅLGRUPPER ELLER TIL SPECIFIKKE MÅLGRUPPER PÅ EN NY MÅDE.

Særligt om ny teknologi i formidlingen

Der er gennem de senere år gjort mange forskellige forsøg med ny teknologi i formidlingen. Det gælder både indenfor i diverse udstillinger, og ude i naturen. I dette afsnit fokuseres på den udendørs formidling.

Ny teknologi skaber nye formidlingsmuligheder og gør det muligt at målrette formidlingstiltag til nye målgrupper eller til specifikke målgrupper på en ny måde.

Gps, mobiltelefon standere, podcasts, bluetooth servere, Quick Response eller 2D-koder (QR), smartphone applications (apps) er nogle af de mange nye ord, der er kommet til de senere år. De fleste er hurtigt blevet en del af især børns og unges dagligdag. Men hvad betyder de, og hvad kan de?

Samlet set kan man sige, at de alle er måder at afsende og modtage budskaber på, og at de hver for sig rummer både nye muligheder og også begrænsninger.

Mange af de nye formidlingsteknologier er baseret på mobiltelefonnettet. Da det drejer sig om formidling ude i det fri, vil man ofte støde på problemer med tilstrækkelig mobildækning. Et er at ringe op til et telefonnummer, noget andet er at downloade større datamængder som fx kort og billeder inden for en rimelig tidshorisont.

Langt de fleste nye telefoner er smartphones, det vil sige mini computere med telefon og store touch skærme, der er designet til at fungere sammen med internettet.

Man downloader små programmer, apps, som sætter telefonen i stand til at udføre bestemte handlinger. Endnu er det ikke alle, der har en smartphone eller kan udnytte teknologien. Selv om det er en svindende gruppe, er man som offentlig formidlingsafsender nødt til at tage forholdet i betragtning.

Et andet problem er, at udenlandske gæster sjældent vil benytte mobile onlinetjenester, da roaming (at hente signal ned fra et andet lands teleudbyder) ofte er forbundet med høje afgifter. EU har dog indført ens og væsentlig lavere takster pr. 1. juli 2012.

Endelig skal man være opmærksom på, at danskere sjældent har tændt for telefonens bluetooth modtager. Publikum skal altså opfordres til at tænde for signalet.

Korte definitioner

GPS (Global Positioning System) er et system, der med stor nøjagtighed (ca. 5 m) fortæller, hvor modtageren befinder sig. Systemet bygger på satellitter, som udsender bærebølger. Gps'en indsamler data fra flere satellitter for at bestemme sin position, og er der mindst fire satellitter, kan højden også beregnes.

SMÅ HÅNDHOLDTE GPS-MODTAGERE ER EFTERHÅNDEN MEGET BRUGT I FORMIDLINGS-SAMMENHÆNG. GEOCACHING, SKATTEJAGTER, OPDAGELSESRUTER, UNDERVISNINGSFORLØB, BYVANDRINGER OG MEGET ANDET FOREGÅR VED HJÆLP AF GPS-MODTAGERE ELLER SMARTPHONES.

Små håndholdte gps-modtagere er efterhånden meget brugt i formidlingssammenhæng. Geocaching, skattejagter, opdagelsesruter, undervisningsforløb, byvandring og meget andet foregår ved hjælp af gps-modtagere eller smartphones.

Telefonstandere: I al enkelthed går det ud på, at man opstiller en pæl med et telefonnummer på dér, hvor man gerne vil fortælle noget. Gæsten ringer nummeret op og en båndoptagelse afspiller de informationer, man ønsker, at gæsten skal have. Systemet kan sprogversioneres.

Podcasts er formidling via lydfiler. De kan downloades via diverse medier og mange vil kende dem fra fx Danmarks Radio, der lægger mange af sine udsendelser ud som podcasts og instruerer i, hvordan man som lytter henter

FREMTIDIGE PERSPEKTIVER

De ovennævnte teknologier kan kombineres og afvikles på et utal af måder, og modtageren vil stadig oftere have en smartphone.

Smartphonen kan kombinere gps'ens viden om positionen med alverdens kortmateriale, downloade film og lydfiler, afvikle spil og skattejagter, modtage bluetooth signaler og meget, meget mere.

Tilbage står de pædagogiske og didaktiske overvejelser – hvordan gør vi informationerne spændende og tilgængelige, hvordan kan vi bruge teknikken til at lokke nye målgrupper ud i naturen, hvordan får vi markedsført formidlingen osv.

dem. Podcasts er gode til dramatiserede fortællinger, men kræver netadgang eller telefondækning.

Bluetooth er en bestemt måde at sende informationer på – typisk fra en lille sender til en telefon. Mest kendt er de trådløse headset. En bluetooth sender kan fx anbringes nær en seværdighed, og når man kommer tæt nok på serveren, vil ens mobiltelefon bippe, og spørge om tilladelse til at downloade et videoklip, en lydfil eller en tekst. Det forudsætter, at gæsten har aktiveret funktionen på sin telefon.

QR-koder (Quick Response) er i virkeligheden bare en genvej til en hjemmeside. Ved hjælp af en scannerapp på smartphonen indlæses koden, hvorefter telefonen downloader den hjemmeside, der henvises til. Hurtigt og sikkert – hvis der er dækning. I naturen kan man begrænse faciliteten til blot en lille kodet firkant, og på hjemmesiden kan man så opdatere og forny sin formidling.

Smartphone apps er små programmer, som man downloader til sin smartphone. Der er millioner af dem på markedet. Kun fantasien sætter grænser. De er forholdsvis billige at få fremstillet. Der er forskellige sprog til de forskellige telefoner, hvor Android og iPhone er de mest almindelige.

www.friluftsradet.dk > elektronisk formidling

Erfaringerne

Det skal virke – hver gang og uanset hvor du er. Ellers forvandles en gunstig formidlingssituation til et irritationsmoment. Når man vælger, hvordan man vil tilrettelægge et formidlingsforløb, er det derfor vigtigt, at teknikken er gennemtænkt og velafprøvet.

Som tidligere nævnt er dårlig mobildækning ganske normalt, mens gps'en altid virker. Så der kan med fordel arbejdes med "contained apps" – dvs. applikationer, der downloades et sted, hvor der er internet adgang (WiFi), og derefter fungerer uden mobildækning.

Se også Bilag 1 – Tjeklister om formidlinger, bagest i publikationen.

GPS

Kors i Knægte

En to-timers tur med gps rundt i Ribe i reformationstiden. Via 13 poster og spor i byen opnås viden om datidens vilkår for mennesker. Titlen kommer af, at der er skåret kors i mange af knægtene i Ribes bindingsværkshuse. Gps-løbet er udarbejdet som et skoleforløb, men gps'er og materiale udlejes også af Ribe Turistbureau til turister og lejrskoler.

www.visitribe.dk

Kulturhistoriske geocaches ved Vadehavet

Gps-skattejagt om Vadehavskystens kulturhistorie og blot ét eksempel på, hvordan geocaching kan anvendes i formidlingen. De 5 geocaches er udarbejdet og vedligeholdes af Vadehavets Formidlerforum og indeholder oplysninger om Vadehavets havne og ladepladser, en jernalderboplads samt borgen Vardehus.

www.geocaching.com

MOBILAPPS.

1001 fortællinger om Danmark

Kulturarvsstyrelsen har lavet en interaktiv hjemmeside samt en smartphone-app til alle med lyst til at opleve den danske kulturarv. "1001 fortællinger om Danmark" giver inspiration til at besøge 1001 historiske steder og guider en rundt. Brugeren kan tilføje egne fortællinger, uploade billeder og kommentere direkte fra mobilen.

www.kulturarv.dk/1001fortaellinger/

Danmarksrejsen

Friluftsrådet har i samarbejde med ConDidact udviklet en app, der fortæller om 30 af de fineste naturperler i Danmark. App'en beskriver stederne, giver mulighed for at uploade egne billeder, anviser aktiviteter i naturen mv. Applikationen er gratis og kan hentes via hjemmesiden.

www.danmarksrejsen.dk

QR KODER

BestigBjerge.dk

BestigBjerge kombinerer "bjerg"vandringer med en primitiv skattejagt. Find koderne og saml højdemetre på pt. 20 bjerge i Danmark. Der er etableret et mobilt website, så legen nu er designet til mobiltelefoner i kombination med QR-koder. Sitet er åbent for flere bjerge med en højde på mere end 100 meter over havet. Projektejer er Destination Skanderborg.

www.bestigbjerge.dk

StoRYturen.dk

StoRYturen er et udviklingskoncept om brug af QR-koder. 33 lokaliteter i Ry By er formidlet via podcasts og en folder med oversigtskort. Der er opbygget et mobilt website, hvor man kan hente historierne i tekst og billeder, hvis man ikke har en smartphone. Konceptet er under fortsat udvikling. Projektejer er Destination Skanderborg.

www.stoRYturen.dk

SMS SERVICE

Bird Alarm

Dansk Ornitologisk Forening har i mange år haft en sms-service, så medlemmer kan blive varslet om nye fugleobservationer. Er man medlem af foreningen, kan man tilmelde sig fx netflugl.dk eller den nyeste dofbirdalarm.com. Bird Alarm er lavet for at øge udbredelsen af information og viden om fugle blandt fuglekiggere verden over. Bird Alarm giver mulighed for at udveksle observationer med ligesindede direkte fra mobiltelefonen.

www.dof.dk

Geocaching

Aktive geocachere er tilmeldt en sms service, så de modtager en besked, når der er lagt en ny cache ud i nabolaget. Når man opretter sig, definerer man, hvad ens interesseradius er, og man modtager besked, når der er nye skatte. I en ny skat vil cacheejereren som regel lægge en særlig hilsen til den første, der finder den – et FFC, førstefinder-certifikat. Derfor kan en sms være af stor betydning.

www.geocaching.com

MERE INSPIRATION

1

TELEFON TIL NATUREN

Audioguiden er "telefon til naturen" – en mulighed for at ringe til et telefonnummer og høre information om det sted, man befinder sig. Udstyret er enkelt: en stolpe, et piktogram og et telefonnummer.

Audioguiden på Kalø: På Kalø Slotsruin og i Hestehave Skov syd for Rønde er der opsat 10 pøle med hver sin historie. Denne løsning kræver mobildækning på stedet. Opkald koster almindelig takst.

Kongernes Nordsjælland: Også i Nordsjælland kan du ringe til fortiden og få en historie om netop det sted, hvor du står. Fx ved den store stjerne i St. Dyrehaves parforce jagtsystem eller ved jøttestuen Mor Gribbs hule. Fem temafoldere samler nogle af de over 40 steder, der har et telefonnummer.

www.naturstyrelsen.dk

SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE

I alle nationalparker og naturparker er det uhyre vigtigt, at der etableres et godt og stærkt samarbejde med lokale ildsjæle og frivillige, der vil være med til at samarbejde om stedet. De lokale skal føle et ejerskab til området, så de oplever, at nationalparken eller naturparken bidrager positivt til at fremme stedets særlige kvaliteter.

Eksemplet her tager udgangspunkt i processen i Nationalpark Thy, som var den første i Danmark.

Nationalpark Thy – thyboernes nationalpark

I Nationalpark Thy har samarbejdet med frivillige høj prioritet. Frivilligkoordinatoren var en af de første, der blev ansat.

Forklaringen skal findes tilbage i undersøgelsesprocessen før udnævnelsen af Thys vestkyst som nationalpark. Omkring 250 mennesker var involveret i arbejdsgrupper, der kortlagde muligheder og begrænsninger for en nationalpark i Thy. Det lokale engagement var starten på et bredt samarbejde i "Thyboernes nationalpark". Det blev understøttet af en aktiv

støtteforening og var helt centralt for bestyrelsen, da den tog fat på realiseringen af parken i 2009.

Strategien bag den frivillige indsats i Nationalpark Thy er, at mulige frivillige samarbejdspartnere vurderes ligeså væsentlige for et projekt som dets økonomi.

Formålet er at fremme det lokale medejerskab og at få inddraget de frivilliges kompetencer i projektet. Samarbejdet og det frivillige arbejde kan handle om alt fra organisatorisk arbejde til formidling og naturplejeprojekter med handsker og grensaks.

Nationalparkens værter

I et gammelt fiskerhus ved det stemningsfulde fiskerleje i Stenbjerg har Nationalpark Thy et informationscenter, som syv måneder af året er bemandet med frivillige formidlere. De er alle lokale borgere, der har et godt kendskab til mennesker og natur i nationalparken, og de har hver især specialviden inden for relevante emner, som fx ravjagt eller kystfiskeri. Ud over at være værter i informationscentret inviterer de frivillige formidlere til offentlige ture og bidrager med gode fortællinger på nationalparkens egen tv-station. I enkelte tilfælde fungerer frivillige som guider på bestilte ture, hvis Naturstyrelsens guider ikke har mulighed for at tage turen. I de tilfælde betaler kunden den samme pris for arrangementet, selv om guiden er ulønnet. Indtægten går direkte i "frivillighedskassen".

Uddannelse af de frivillige formidlere

For at klæde formidlerne på til opgaven får de tilbudt et gratis kursus i formidling og viden om nationalparken. Det første formidlingskursus i 2010 stod det lokale VUC for som almen voksen uddannelse i faget formidling på i alt 30 lektioner. I 2010 og 2011 har Nationalpark Thy og Biologisk Forening Nordvestjylland tilbudt "Nationalparkkursus" i natur og nationalparkens organisation på 30 lektioner. Interessen for nationalparkkurset har været så stor, at de 30 pladser ikke slog til.

DET LOKALE ENGAGEMENT
VAR STARTEN PÅ ET
BREDT SAMARBEJDE I
"THYBOERNES
NATIONALPARK".
DET BLEV UNDERSTØTTET AF
EN AKTIV STØTTEFORENING
OG VAR HELT CENTRALT FOR
BESTYRELSEN, DA DEN TOG
FAT PÅ REALISERINGEN AF
PARKEN I 2009.

Uddannelse fremover

Formidlerne efterspørger stadig kurser, især i afgrænsede specifikke emner, som 'Kirkerne i Nationalpark Thy', 'Nationalparkens geologi' og sprog. Erfaringerne viser imidlertid, at et 30 timers forløb er for omfattende for de fleste. Kommende kurser planlægges i stedet som kortere emnekurser på 5 til 10 timer. Hermed kan de frivillige få individuelle uddannelsesforløb, som både tager hensyn til timeforbruget og hensyn til de erfaringer og kompetencer, som den enkelte har i forvejen. Mange har allerede erfaring med formidling fra tidligere erhverv, mens andre har stor faglig viden inden for særlige emner.

Det vil altid være relevant at tilbyde generelle kurser til nye frivillige. Men det vil blive kortere forløb med høj grad af praksis. Samtidig vil det også altid være relevant at tilbyde "de gamle" ny og aktuel viden, fordi engagement og nysgerrighed ofte er to sider af samme sag, og fordi kurser og arrangementer også er en kærkommen lejlighed til at mødes og udveksle erfaring.

Hver måned er der et møde, som de frivillige formidlere deltager i, og hvor de bliver opdateret på aktiviteter i nationalparken.

Frivilligt arbejde har også en pris

Frivilligt arbejde handler i nationalparken først og fremmest om at inddrage befolkningen, styrke engagementet og give gæster mulighed for at møde thyboerne. Udgangspunktet er, at det er "sådan nogen", vi selv ville nyde at møde på en rejse. Netop dét, at de frivillige formidler ud fra en stærk lokal interesse inden for specifikke emner, gør dem til troværdige formidlere – som nationalparkens ansatte så tilbyder den ekstra uddannelse, de har behov for. Erfaringen viser, at den frivillige selv er meget opmærksom på kvaliteten i sin formidling og på at give gæsten en god oplevelse.

De frivillige og deres individuelle kompetencer og vidensområder bliver præsenteret på opslag i informationscenteret.

Men det er ikke gratis at have frivillige, hverken i kroner eller arbejdstid. Ud over et godt måltid mad på de månedlige møder, får de frivillige en bluse og en fleecetrøje med logo på, de får betalt transportudgifter, og de bliver som nævnt tilbudt gratis undervisning. Derudover kræver det også ansættelse af en frivilligkoordinator for at holde kontinuiteten og samle trådene.

FRIVILLIGT ARBEJDE HANDLER I NATIONALPARKEN FØRST OG FREMMEST OM AT INDDRAGE BEFOLKNINGEN, STYRKE ENGAGEMENTET OG GIVE GÆSTER MULIGHED FOR AT MØDE THYBOERNE.

Undervisningen på VUC var tilbudt som almen voksenuddannelse, der i 2010 var gratis, og nationalparkkurset var et low-cost tilbud fra Biologisk Forening Nordjylland, der kostede 670 kr. pr. deltager. De kommende korte kurser bliver typisk dyrere, jo mere specialiserede de er. Nationalpark Thy overvejer også en ERFA-model, hvor de frivillige og ansatte formidlere kan udveksle viden på tværs.

FAKTA

- I 2010 var Temacenter Stenbjerg Landingsplads bemandet af frivillige i 60 % af åbningstiden.
- I 2011 var stedet bemandet af frivillige i mere end 80 % af åbningstiden.
- 15 mennesker er fast tilknyttet Temacentret, der i 2011 modtog over 13.000 gæster.

SAMARBEJDE MED SKOLER OG DAGINSTITUTIONER

”Mit Vadehav” er et undervisningstilbud og en af grundstenene i formidlings-samarbejdet i Vadehavet. Undervisningstilbuddet er udviklet gennem et samarbejde mellem natur- og kulturinstitutionerne i Vadehavsområdet og Esbjerg kommunale Skolevæsen samt en række andre samarbejdspartnere. Projektet er støttet af Friluftsrådet, mens en række afledte projekter er støttet af private og offentlige fonde.

Mit Vadehav

Tidligt i Nationalpark Vadehavets pilotfase indså man værdien i at samarbejde og koordinere formidlingsindsatsen i regionen. Som noget af det første ønskede man at starte et konkret og brugbart projekt, der kunne involvere alle natur- og kulturhistoriske formidlere uanset faglig baggrund.

I 2006 begyndte formidlerne derfor at udvikle et undervisningstilbud til grundskolens 4.-5. og 7.-8. klasser, koordineret af Pædagogisk Udvikling, Esbjerg Kommune. Formidlerne dannede arbejdsgrupper, der formulerede opgaverne, hvorefter projektkoordinatoren har redigeret og suppleret dem med henblik på at ramme folkeskolens Fælles Mål. De første opgaver blev afprøvet på testklasser i skoleåret 2007/2008 og siden lagt ud på www.mitvadehav.dk.

Materialet var således både omfangsrigt, gennemprøvet og velkendt, da Nationalpark Vadehavet blev en realitet i 2010, og Mit Vadehav er i dag nationalparkens officielle undervisningsportal.

Voksende målgruppe

Mit Vadehavs oprindelige formål var at give eleverne i 4.-5. og 7.-8. klasse i de fire vadehavskommuner kendskab til, viden om og stolthed over at bo i netop dette område.

Da Esbjerg Kommunes Dagtilbud og Friluftsrådets projekt Grønne Spirer indgik i samarbejdet, blev projektet forlænget, og i 2011 blev målgruppen udvidet til at inkludere 0.-3. klasse og børnehavebørn. At projektet nu ”fylder op nedefra”, var en naturlig udvikling, eftersom flere af regionens formidlere selv havde taget initiativer over for de mindste.

I forbindelse med åbningen af Nationalpark Vadehavet er målgruppen yderligere vokset og omfatter nu børnehavebørn og skoleelever i hele landet.

Opbygning

Indgangsvinklen til Mit Vadehav er tværfaglig og tematiseret. Det er lærerne glade for. Temaerne er : Tidevand og Landskab, Det store ta’ selv Bord, Livet ved Vadehavet – før, samt Livet ved Vadehavet – nu og i fremtiden.

Mennesker lærer på mange måder, og det tager hjemmesiden højde for, idet den rummer forslag til mange forskellige typer aktiviteter: at grave i vaden, fotografere huse, male, tegne, lege at man er ryler på træk, digte, synge, skrive, måle, læse og meget mere.

Sådan fungerer det i praksis

Siden projektets start i 2007 har 200 klasser tilmeldt sig og deltaget i Mit Vadehav.

I opstartsfasen har det været væsentligt at fastholde skolerne gennem tilmelding og en forpligtelse til at arbejde med temaet over to år, samt at

- Læreren/lærerteamet har skullet deltage i et gratis heldagskursus (7,4 timer) arrangeret af Vadehavets formidlere og projektets koordinator
- At eleverne har arbejdet med opgaverne fra hjemmesiden
- At klassen mindst en gang hvert af de to år har skullet besøge vaden/marsken eller en natur- /kulturinstitution med en formidler.

Projektet har oplevet et fald i tilmeldinger, mens hjemmesiden derimod ikke har oplevet samme fald i interesse. Den udvikling tyder på: 1) at de lokale lærere er begyndt at arbejde selvstændigt med Vadehavet og ikke længere finder det nødvendigt at deltage i kurser og 2) at flere lejrskoler formodes at finde ind på projektets hjemmeside og bruge materialet på den.

Udviklingsmuligheder

Undervisnings- og samarbejdsprojektet Mit Vadehav har på flere måder været skelsættende for samarbejdet i Vadehavet. Dels har projektet formået at skabe netværk blandt de natur- og kulturhistoriske formidlere gennem et arbejdsfællesskab på tværs af faggrænser, dels har det bidraget til en fælles formidleridentitet og forståelsesramme.

Mit Vadehav har desuden kastet flere delprojekter af sig, bl.a. en bog og en serie korte film.

Sidst men ikke mindst, har Mit Vadehav været en 'murbæker' i forhold til det politiske niveau. Projektet har været en succes, og hvem vil ikke gerne have del i det? Med Mit Vadehav har Vadehavets Formidlerforum blandt beslutningstagerne i området fået skabt øget forståelse og respekt for deres arbejde.

HVAD ER SUCCESSEN?

Mit Vadehav er et velfungerende projekt, fordi

- den faglige kvalitet sikres af de formidlere, der til hverdag beskæftiger sig med at formidle Vadehavets natur og kultur
- projektkoordinatoren har en baggrund i folkeskolen
- projektkoordinatoren har projektet som en af sine hovedopgaver og er vedholdende, når formidlerne har travlt
- de fire overordnede temaer er tværfaglige
- opgaverne kræver et minimum af forberedelse for læreren
- eleverne synes, de lærer meget, og at materialet er sjovt
- formidlerne møder mere velforbredte elever, som derfor deltager på et højere niveau
- formidlerne oplever at være en del af et forløb og ikke kun underholdning på en udflugt
- Mit Vadehav er enestående, da der ikke findes andet undervisningsmateriale om emnet til denne målgruppe.

DEN MARITIME LEJRSKOLE

Den Maritime Lejrskole er et nyt tiltag hos Naturturisme I/S og under udvikling i samarbejde med UCL (University College Lillebælt). Lejrskolekonceptet forventes i gang i 2013.

Lejrskolen består af ca. 50 undervisningsaktiviteter, der lever op til undervisningsministeriets Fælles Mål for klassetrinene. Aktiviteterne udbydes af formidlingsaktører i Det Sydfynske Øhav og kan bookes via en lejrskoleportal, der er opbygget til formålet.

www.detsydfynskeohav.dk

www.lejrskoleportalen.dk/

("Din indgang til det sydfynske ørige")

FIND GULDET I DET SYDFYNSKE ØHAV

Find Guldet er en årlig dogmekonkurrence på kreativitet og fantasi for 0. - 6. klasse. Konkurrencen løber over en uge og indeholder 20 opgaver. Klassen vælger de fem opgaver, de helst vil arbejde med, løser dem i deres eget nærområde og indsender derefter opgaveløsningerne. Eksempler på opgaver kan være: Lav Øhavets smukkeste blomsterkrans, Lav Øhavets lækreste ret.

www.detsydfynskeoehav.dk

FORMIDLING VIA LOKALE PRODUKTER OG ERHVERV

Ideen med at markedsføre et område via lokale produkter er velkendt, og det modsatte er knap så kendt, men absolut muligt: at markedsføre lokale produkter via et område. Det handler om at fortælle den gode historie, enten som et led i markedsføringen af et produkt eller som et middel til at tiltrække besøgende til et område. Koblingen af et produkts eller et områdes identitet med formidling, giver nogle gode muligheder for at styrke begge dele.

I fx Frankrig er der en lang tradition for at efterspørge lokale produkter, specielt inden for fødevarer. Tænk på Dijon sennep eller Camembert ost, begge er byer, hvis lokale produkter har givet anledning til en international markedsføring.

I Danmark kender vi også til markedsføring af lokale fødevarer og produkter, fx Lammefjordsgulerødder, Vildmosekartofler eller Samsøkartofler.

Nationalparkerne markedsfører i stigende grad produkter fra områderne som en del af den gode fortælling om nationalparken, fx øl, honning, vildtkød m.v.

Mad og natur

Gastronomisk turisme er en stigende trend. Også naturvejledture med indsamling af svampe og snapseurter som en del af turen, vinder frem. Det er nærliggende at udvide disse ture med formidling om og indtagelse af lokale fødevarer.

Branding af lokale fødevarer kan ske på ture, hvor publikum får en helhedsoplevelse fra jord til bord: naturvejlederen viser området og græssende dyr frem, fortæller om kulturhistorien og om, hvordan kødkædsproduktion og naturpleje går hånd i hånd i dag som for 100 år siden. Efterfølgende bydes på spisning af "produkterne" - og det kan være i form af bålmad i felten eller et gourmetmåltid på restaurant. Måske ikke tænkt så meget "nak og æd" men mere "oplevels og nyd".

Inddragelse af det lokale erhvervsliv bør også indgå i områdets helhedsformidling: fx lokalt kunsthåndværk med besøg hos kunstneren, formidling af moderne fødevarerproduktion via besøgsårde og mulighed for indkøb hos gårdbutikker og temature til nærliggende industri. I den kommende Nationalpark Skjern Å, hvor vindmøller og Vestas spiller en stor rolle, kan der formidles alternativ energi, natursyn og benyttelse kontra beskyttelse af landskaber.

www.loenborggaard-feriecenter.dk

Slagter Sørensen

En lyst til at blive selvstændig og arbejde med kvalitetsvarer, gav slagtermester Nicolaj Sørensen inspirationen til at starte webbutikken "Slagter Sørensen". Butikken kombinerer salg på nettet til private med aftaler om leverancer til lokale restauranter.

Leverandørerne til Slagter Sørensen er 'Økogårdene Skjern Å', som er fem økologiske landmænd. De er gået sammen om at brande deres produkter med Skjern Enge og den kommende Nationalpark Skjern Å. Dyrene fra Økogårdene Skjern Å græsser i sommerhalvåret alle i Skjern Enge. På den måde forenes dyrevelfærd og naturpleje, og naturvejlederen har en god fortælling, når publikum er med på en tur i området.

www.slagtersorensen.dk

NATURMAD

Nationalpark Thy har i samarbejde med Museet for Thy og Vester Hanherred udviklet en model for naturmad-arrangementer, som inspirerer og tilskynder deltagerne til at bruge naturen som spisekammer. Modellen har fokus på at give deltagerne viden om håndtering af lokale råvarer i nationalparken, så de efterfølgende føler sig i stand til selv at høste og bruge naturens rigdomme.

www.thistedmuseum.dk

www.danmarksnationalparker.dk/Thy

ØSTERSTURE I VADEHAVET

Det er blevet populært at deltage i ture til Vadehavets østersbanker og i området findes flere turudbydere. Denne meget vejrafhængige aktivitet foregår ude på den blotlagte havbund og helst i vinterhalvåret, hvor chancen for giftige algeforekomster er minimeret – hør mere hos de lokale turudbydere. Fortæring af vildtvoksende østers er på eget ansvar.

Områdets største østersudbydere er

www.sortsafari.dk og www.vadehavscentret.dk.

MUSLINGEFESTIVAL

Løgstør er Muslingebyen, og kunst, natur, musik og gastronomi er omdrejningspunktet for Muslingefestivalen, der løber af stablen en weekend hvert år i sommerferien.

Det handler selvfølgelig om muslinger, masser af muslinger! Der er kogeskoler for både børn og voksne og en dejlig og traditionsfyldt spis-muslinger aften, hvor der serveres gratis muslingeretter.

www.muslingebyen.dk/Muslingefestival

VADEHAVS LAMMEFESTIVAL

Lammefestivalen er et eksempel på en event med fokus på regionale fødevarer tilsigtet både lokale og turister. Festivalen har skabt nye samarbejdsrelationer mellem primærproducenter og leverandører, spisesteder, overnatningssteder og lokale guider og naturvejledere.

www.lammefestival.dk

DE 5 GAARDE

Samarbejdet "De 5 Gaarde" er et eksempel med vægt på formidling af en god historie og tilhørende produkter. Ejere – de fem gårde - ligger spredt geografisk, men markedsfører sig samlet og skaber derigennem en fælles identitet.

www.de5gaarde.dk

MERE INSPIRATION

4

SYDESALT FRA LÆSØ

Sydesalt fra Læsø er også et eksempel på et lokalt produkt, hvor formidling af natur og kulturhistorie går hånd i hånd med produktet.

www.saltsyderiet.dk

KAN FORMIDLING TILTRÆKKE TURISTER OG FLERE BEBOERE?

Naturturisme I/S er en tværkommunal udviklingsorganisation omkring Det Sydfynske Øhav, stiftet i 2003 af områdets nuværende fire kommuner. Formålet er at forbedre Sydfyns kvaliteter inden for natur og kulturhistoriske oplevelser, og dermed styrke områdets image som en attraktiv destination for både turisme og bosætning.

Potentialet i Det Sydfynske Øhav

Et tæt kommunalt samarbejde har betydet, at Det Sydfynske Øhav er blevet alment kendt som destination. Strategien er at formidle området samlet via den fælles natur og kulturhistorien. Samarbejdet har givet grobund for ambitiøse udviklingsmål, der ikke er begrænset af kommunale grænser, men i stedet tager udgangspunkt i de naturgivne potentialer, der er i området. Her præsenteres fire af de tiltag, som er skabt af Naturturisme I/S.

1: Øhavsstien

Et af de første store projekter var færdiggørelsen af Øhavsstien i 2007; en 220 km lang vandresti, der bugter sig igennem de mest attraktive naturområder tværs over Sydfyn, Tåsinge, Langeland og Ærø. Stiføringen er fastlagt i samarbejde med private lodsejere og kommunerne og opgraderes løbende med støttefaciliteter som fx bænke og borde. Stien understøttes af etapekort, der gratis udleveres på turistbureauer og kan printes fra den fælles portal www.detsydfynskeohav.dk.

Gode råd fra projektet

Inden stiprojektet blev sat i værk, var der blandt kommunerne enighed om målet og processen, herunder at ekspropriation kunne blive nødvendig. Interesseorganisationer for landbrug og skovbrug blev taget i ed, og en anerkendt landinspektør blev udvalgt til at føre dialogen med lodsejerne. Disse faktorer var en væsentlig årsag til Øhavsstiens succes.

2: Guidebog om Øhavsstien

I 2010 udkom guidebogen "Øhavsstien", hvilket styrkede stiprojektet som turistattraktion. Bogen er udgivet på dansk, tysk og engelsk og fortæller om naturen og landskabet undervejs på den 220 km lange rute. Den indeholder også historier om bygningsværker og deres herremænd, søfartens store indflydelse på området, købstædernes monopol på handel samt en masse andre historier, der har præget egnen og gjort Det Sydfynske Øhav til den destination, vi kender i dag.

3: Havkajakguiden

I 2010 udgav Naturturisme også en havkajakguide til Det Sydfynske Øhav. Guiden er blevet til på samme måde som bogen om Øhavsstien. Guiden indeholder kortmateriale og turforslag og tager den sejlene igennem Øhavet under hensyntagen til den sårbare natur. Guiden understøttes af bl.a. kajakhavne, som er etableret i samarbejde med Naturturisme, institutioner og foreninger.

Gode råd fra projekterne

Ligesom med stiprojektet blev der ved både bogprojektet og havkajakguiden nedsat rådgivende arbejdsgrupper bestående af interessenter og relevante fagpersoner, fx kajakinstruktører og en rejseoperatør med stort kendskab til guidebøger. Arbejdsgrupperne bidrog i begge tilfælde med vigtige input til både det faglige og tekniske arbejde med guidebøgerne.

4: Kys Frøen

Naturturisme I/S arbejder også på udvikling af lokale projekter, der kan styrke formidlingen og øge turismen i området. Et eksempel er "Kys Frøen" fra 2009. Konceptet består af små formidlingsbaser med udstyr, hvor familier ved hjælp af enkle instruktioner på dansk, tysk og engelsk kan gå på opdagelse og lave aktiviteter, så de får en oplevelse af den nære natur og kulturhistorie. Kys Frøen er indtil videre etableret tre steder i Det Sydfynske Øhav.

Gode råd fra projektet

De lokale naturvejledere udviklede "Kys Frøen"-konceptet i samarbejde med Naturturisme I/S. For at sikre en indbydende, tillukkende og overskuelig formidling, blev en tekstforfatter og Dansk Designskole inddraget.

Erfaringerne i forhold til turisterne

De fire projekter har hver for sig og samlet bidraget til at trække flere gæster til destinationen og givet øget vækst til lokale virksomheder. En lokal virksomhed arrangerer ture på Øhavsstien, og en af områdets højskoler inddrager stien i sine formidlingsaktiviteter.

Havkajakguiden og etableringen af kajakhavnene har styrket Det Sydfynske Øhav som destination for kajakfolket. Både guiden og de forbedrede støttefaciliteter har sikret bedre forretningsvilkår og indtjening for de aktører, der laver kajakkurser, udlejer og sælger kajakker.

Kys Frøen har ligeledes givet positive erfaringer. Både danske og udenlandske gæster roser konceptet, og skoler har ønsket at bruge formidlingen i lejrskoleforløb.

ØHAVETS DAG

Øhavets Dag er en årlig begivenhed i Det Sydfynske Øhav. Arrangementet er et udstillingsvindue for de lokale foreninger, som har noget på hjertet inden for natur, miljø, kulturhistorie og fritidsliv. På selve dagen er der koordinerede aktiviteter 15 – 20 steder i Øhavet. Karolines Køkken har på sin kalender på www.arla.dk lagt opskrifter ind til inspiration og med link til Øhavets Dag.

www.detsydfynskeohav.dk

RIDERUTER

Riderute Sydfyn giver mulighed for at ride 75 km på hesteryg gennem nogle af Sydfyns smukkeste herregårdslandskaber, dybeste skove og højeste "bjerge". Riderutens hjemmeside giver mulighed for at se og købe detaljerede kort samt sammensætte sin personlige guidebog til turen.

www.riderutesydfyn.dk

Rideruten i Nordvendsyssel er et rideruteprojekt på næsten 200 km, der går gennem Frederikshavn og Hjørring kommuner og som henvender sig til både turister og lokale. Projektet er udviklet i et samarbejde mellem mange interessenter, og endnu er alle delstrækninger ikke færdige. På Hjørrings hjemmeside kan hentes kort, forslag til overnatning og info om projektets historie.

www.hjoerring.dk

LEVENDE HISTORIE

Skuespil om Elvira Madigan og Sixten Sparres sidste dramatiske dage levendegøres via små tableauer på en 6 km cykelrute. (Svendborg)

Guidet pramtur i Lindelse Nor, hvor sporene fra 5000 års natur- og kulturhistorie over og under vandet formidles (Langeland)

Renæssancerollespil, hvor der bygges langbuer (Ærø)

Fiskeri med rejenet, vod og ruser samt tilberedning af fangsten over bål (Faaborg)

Kontakt Naturturisme I/S på Tlf. 62 23 30 45

DE VILDE HESTE

Cirka 50 vilde Exmoor ponyer lever året rundt på Sydlangeland i en stor hegning på over 100 ha. Ponyerne lever som vilde heste uden direkte kontakt til mennesker og afgræsser naturtyper, der ellers vil blive dækket af skov eller rørskov i løbet af få år. Mange truede planter og dyr hører til på disse græsnings-krævende naturtyper.

www.naturstyrelsen.dk > fyn

FORMIDLING LANGS STIER OG RUTER

Formidling langs etablerede stier og ruter via en trykt folder er den klassiske løsning. Gæsten snupper en folder ved turens startsted, svinger sig op på cyklen eller snører traveskovene og følger ruten på kortet. Undervejs kan hun læse om dette og hint af lokal interesse; et gammelt træ, en genoprettet sø eller en grævlingegrav.

Traditionelt har afsenderens behov for at komme af med sin viden om et område været vigtigere end modtagerens behov. En trykt folder har skullet dække alle målgrupper, og informationerne er blevet samlet herefter.

Endnu er denne form for formidling i høj kurs, men andre former for formidling trænger sig på for at gøre formidlingen mere individuel og levende.

Eks 1: Sundhedskorridor Halsnæs

Sundhedskorridor Halsnæs er en natur- og aktivitetssti, som åbnede i slutningen af 2011. Stien er skabt gennem et grønt partnerskab mellem kommunen og naturorganisationer. Formålet med stien er at kombinere bevægelse, viden og naturoplevelse. Målgruppen er i første omgang lokalbefolkningen og dernæst turister. Der lægges stor vægt på børnefamilier, og derfor er der en del aktiviteter undervejs på ruten. Hele strækningen er på ca. 10 km, udformet som en rundtur, som kan tages i mindre stykker.

Folderen kan hentes på kommunens hjemmeside eller på Turistinformationen i Hundested, hvorfra turen går ud gennem byen til Ullerup Skov, videre over det åbne land og tilbage langs nordkystens strande. Folderen fortæller om de stop, der er undervejs, for rutekortet er den primære inspirationskilde til at komme af sted. Undervejs på ruten er der så opstillet fire infotavler og fem audioguides, som fortæller om natur og dyreliv og giver forslag til aktiviteter, man kan lave på stedet. Audioguiden kræver en mobiltelefon.

Stiens muligheder

I Ullerup Skov går turen forbi en skovlegeplads med balancebomme, kravle- og kondistyrkende legeredskaber. En infotavle fortæller om smådyrene i skoven og opfordrer familierne til at fange og undersøge nogle af dem.

En lang labyrinth er skåret ud i en tæt granskov og byder på forhindringselementer undervejs. I skovens østlige ende ved en lille sø ligger en sammenbygget shelter og bålhytte, som giver mulighed for overnatning i tørvejr. En lille bro ud i vandet giver plads til at fange små vanddyr. Infotavlen på stedet giver forslag til aktiviteter og fortæller lidt om de dyr, der kan fanges og iagttages. Langs stranden er der tre audioguides. To af dem med plancher, der opfordrer til små aktiviteter eller undersøgelser af sten, fugleliv og hvad tangen gemmer af småkravl.

Folderen om Sundhedskorridor Halsnæs opfordrer også skoler og børneinstitutioner til at bruge stien til undervisning og oplevelser. På samarbejdspartnerens hjemmesider gives forslag til relevant turudstyr og flere aktiviteter.

Sundhedskorridor Halsnæs er et eksempel på, at rutefolderen kombineres med audioguides og infotavler ude i landskabet, så informationerne spredes og er aktuelle der, hvor man finder dem.

Men det er stadig vigtigt at gøre sig klart, hvilken målgruppe, man tiltænker formidlingen og hvilken måde, brugerne skal transportere sig rundt på. Skal brugerne følge en fastlagt rute eller kan de tilrettelægge ruten ud fra de mål, de gerne vil nå?

Fremtidige perspektiver

Formidlingen på stier og ruter vil fremover ligge i de elektroniske medier, og bl.a. Naturstyrelsen Nordsjælland har gjort forsøg med mobilspil. Et spil, der skulle guide folk rundt på en parforcejagt i St. Dyrehaves jagtvejssystem med jagthorn og glammende hunde mm. Men på trods af en sendemast i nærheden, var teknikken for sårbar og ustabil.

Til gengæld virker audioguides, og alle med en almindelig mobiltelefon kan være med. Men udviklingen går stærkt og snart vil den interaktive elektroniske formidling blive robust nok også i naturen, hvor dækningen i dag ikke er helt tilstrækkelig.

Eks. 2: Handicapsti ved Esrum

Esrum Kloster & Møllegård har siden pilotprojektets start været udset som det største formidlingscenter i Nationalpark Kongernes Nordsjælland. Mange gæster har besøgt stedet gennem de snart 20 år, der har været åbent for publikum på stedet. Men én gruppe har haft det svært, de gangbesværede. Dels er der toppede piksten på gårdspladsen og stejle trapper i klostret, dels ligger stedet i et kuperet landskab.

Med støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond har Naturstyrelsen Nordsjælland fået anlagt en 1,5 km lang handicapvenlig sti, der imødekommer forskellige handicaps. Stien er således egnet til kørestole og forsynet med otte infotavler samt en tilhørende audioguide, hvorved både seende, hørehæmmede og blinde kan få glæde af formidlingen.

Tavlerne er placeret, så kørestolsbrugere kan køre helt tæt på. Overskrifter, telefonnumre til guiden og udvalgte illustrationer er taktile, dvs. med blindskrift, så blinde og svagtseende både kan læse og mærke. Stien har undervejs tre hvilepladser med bænke.

www.naturstyrelsen.dk > Nordsjælland
www.esrum.dk

FORMIDLINGEN PÅ STIER OG RUTER VIL FREMOVER LIGGE I DE ELEKTRONISKE MEDIER, OG BL.A. NATURSTYRELSEN NORDSJÆLLAND HAR GJORT FORSØG MED MOBILSPIL. ET SPIL, DER SKULLE GUIDE FOLK RUNDT PÅ EN PARFORCEJAGT I ST. DYREHAVES JAGTVEJSSYSTEM MED JAGTHORN OG GLAMMENDE HUNDE MM.

Eks. 3: Find Vej – til sjovere motion

En rute behøver ikke ligge fast på forhånd. Brugere kan selv lave ruten ud fra punkter i landskabet. I Gribskov har Naturstyrelsen Nordsjælland sammen med flere foreninger sat 130 faste poster op, med det formål at give brugerne mulighed for både naturoplevelser og fysisk aktivitet. Posterne kan opsøges efter et kort og en gps, som viser placeringen. Den enkelte post er markeret med en rød pæl, et nummer, en stiftklemme samt et refleksbånd, så posterne også kan opsøges i mørke med lygte.

Flere af posterne ligger samme sted som skovens kulturhistoriske audioguides, så turen kan suppleres med en mundtlig fortælling. Find Vej-projektet appellerer meget til orienteringsløbere, men andre uorganiserede brugere, herunder ryttere, har også været begejstrede.

Posterne i Gribskov er en del af det landsdækkende projekt 'Find Vej i Danmark' med i alt ca. 150 ruter. Fra projektets hjemmeside kan man printe kort og ruteforslag i forskellige længder og sværhedsgrader, og man bestemmer selv tempoet.

Bag 'Find vej i Danmark' står Dansk Orienterings-Forbund. Projektet er støttet af Naturstyrelsen, Friluftsrådet og Danmarks Idræts-Forbund. På hjemmesiden er vejledninger til at lave sin egen "Find vej-rute".

www.findveji.dk

STIFINDEREN I VESTJYLLAND

Ringkøbing-Skjern Kommune vil gerne have både lokale og turister ud i naturen. Kommunen har derfor samlet over 100 ruter på Stifinderen, som man kommer til via kommunens hjemmeside. Man vælger selv, om man vil gå, løbe, cykle eller ride. For hver rute findes et kort over ruten og en beskrivelse af de seværdigheder og servicefaciliteter, man møder undervejs. Når man har bestemt sig for en tur, kan man printe en folder med kort og praktiske oplysninger.

www.rksk.dk/stifinderen

MERE INSPIRATION

6

KUNST I LANDSKABET

I forbindelse med projektet Skjoldungelandet blev der lavet et kunstprojekt langs Skjoldungestien, der går fra Roskilde til Hvalsø. Kunstværkerne formidlede naturen og kulturhistorien langs stien. De enkelte kunstværker blev bundet sammen af en pamflet med historierne, og små informations-skilte med QR-koder gjorde det muligt at downloade historierne til sin telefon.

www.skjoldungelandet.dk

FORMIDLING OG FRILUFTSLIV

Friluftsliv dækker bredt alle mulige former for bevægelse i naturen – med eller uden tekniske hjælpemidler. Stadig flere mennesker bruger naturen til motion, afstressning, teambuilding, adventure og meget andet.

Mange af disse aktiviteter omfatter ikke egentlig formidling på samme måde som undervisningsture og familieudflugter. Deltagerne er ude i naturen og oplever den direkte eller som kulisse for aktiviteten. Men det er stadig muligt at formidle til denne voksende gruppe naturbrugere – det skal blot gøres mere indirekte og ikke via udstillinger og foldere.

Løb og cykling

De mest populære og hurtigst voksende aktiviteter er løb, cykling og mountainbikes. De er nemme at komme i gang med og ikke specielt udstyrskrævende eller dyre. Alligevel er der også brug for at etablere faciliteter til disse sportsgrene. En afmærket løbe- eller cykelrute, med kendt længde og sværhedsgrad, virker positivt motiverende på mange brugere. Mountainbikere vil gerne have udfordringer på

deres ruter med mulighed for at kunne konkurrere og helst stier, hvor de er rimeligt afskærmet fra andre skovgæster.

På de uformelle mødesteder kan man putte formidling ind. Det kan være i form af informationstavler, telefonapplikationer, bluetooth servere eller andet. Måske ved p-pladsen, ved et udkigspunkt, eller undervejs på ruten via fx Endomondo, som er en velanskreven træningsapp. Projektet Kløverstier har indgået et samarbejde med Endomondo: ved at lægge formidling om ruten ind på samme platform, får løberen informationerne "med i købet" – som en bonusoplysning.

Havkajak

Havkajak er også en friluftsansaktivitet, der har oplevet stor fremgang. De mange udøvere efterspørger gode steder at sejle hen og faciliteter undervejs.

En central del af planlægningsarbejdet er at sikre, at der etableres overnatningspladser for de sejlede, så det bliver muligt at tilrettelægge lidt længere ture. Der er meget restriktive regler for etablering af anlæg inden for kystzonen, men flere steder i landet er der gjort erfaringer med kystnære overnatningspladser med særligt fokus på kajakfolket.

Der er gode formidlingsmuligheder via de nødvendige turkort, som sagtens kan rumme en masse info om naturen, området, seværdigheder mv. Det samme gælder overnatningspladser og isætningspladser.

www.kattingevaerk.dk > kystnære overnatningspladser Roskilde Fjord og Isefjorden

www.naturstyrelsen.dk > kystnære overnatningspladser Limfjorden

Nyere trends

En række nyere naturaktiviteter har det seneste årti fundet vej til i første omgang smalle målgrupper, men efterhånden også den almindelige bruger. Her tænkes på fx geocaching, vindsurfing, kitesurfing, naturparkour og rulleski.

Som naturformidler bør man være særligt opmærksom på geocaching, som motiverer en stor gruppe, der ellers ikke kommer så meget ud i naturen. Geocach-applikationen til smartphones er virkelig god, og kombineret med telefonens gps og kortfunktion har man et velfungerende instrument lige ved hånden – ligegyldigt hvor man befinder sig. For blot et par år siden var det nødvendigt at investere i en håndholdt gps.

Geocachere findes i alle aldre: der er pensionister, der går efter fortællingen og udfordringen i cachen, der er småbørnsfamilier, som går efter at finde skatten og bytte ting, og der er de unge fyre, som står op midt om natten for at blive 'førstefinder' på en ny cache. Mange geocachere lægger selv nye caches ud og går op i at få fortalt en historie om det sted, hvor cachen ligger, eller om den natur, ruten fører skattejægerne igennem.

Flere og flere formidlingsinstitutioner begynder at anvende den samme teknik. Turister og gæster på et naturcenter eller et turistkontor kan låne en gps og med den i hånden selv gå på opdagelse i området. Når arbejdet først er gjort, det vil sige, at ruterne er tilrettelagt, skattene gemt, og informatio-

nerne og fortællingerne er udarbejdet, så er vedligeholdelsen og de løbende udgifter til at overse. Centret får gæster, som får individuelle, tilrettelagte oplevelser og læring, og lønudgifterne holdes på et minimum.

Pulsen ned

En anden ny trend er afslapning i naturen. Det kaldes naturwellnes, mindfulness, naturmeditation, naturrefugium mv., og det handler om at bruge naturen som rum for afslapning/afstressning. Her skal der ikke formidles. Det klarer naturen selv. Til gengæld værdsætter brugerne, at der undervejs i naturen er stilhed og plads til fordybelse – måske er der en bænk på et særligt udsigtspunkt eller en rydning under et gammelt træ og et par triller til at sidde på – eller måske en lille platform oppe i et træ, så man får udsyn og fornemmelsen af frihed.

Endelig er der jo vandet og formidlingen af det. – Blå Flag stationerne har gennem mange år gjort et kæmpearbejde for at formidle livet på det lave vand, ved stranden eller i havnen. Det nyeste formidlingstiltag er snorkeldykning.

www.blaaflag.dk

Grejbankerne

Et netværk af grejbanker udgør 24 aktive grejbanker, som udlåner udstyr til friluftsliv. Grejbankerne er typisk placeret i nærheden af større byer, hvor der er nem adgang til bynær natur, eller de ligger i naturområder med særlig gode muligheder for friluftsliv.

Grejbankerne har rådighed over udstyr som fx havkajakker, kanoer, MTB, telte, båludstyr, fangstnet og meget, meget mere. Ideen er, at det skal være muligt for enkeltpersoner, grupper og institutioner at låne, så man kan afprøve en ny sportsgren eller måske leje en havkajak, når man er på ferie.

En styregruppe sikrer, at netværket fungerer optimalt og matcher brugernes behov. Endvidere fastlægger styregruppen priser og regler for udlejning af materiel.

www.friluftsradet.dk > grejbanker

UNDERVANDSAKTIVITETSBA NE

Ved Fuglsø Strand er der anlagt en undervandssti for svømmere. Den består af en aktivitetsdel med fysiske udfordringer som vandtilpasning, smidighed, udholdenhed, styrke mv. samt en naturdel med forskellige oplevelser, beskrevet på skilte på bunden. Undervandsstien er ca. 250 m lang og ned til ca. 4 meters dybde. Banen formidles via offentlige ture, hvor deltagerne låner dragter, maske og svømmefødder.

www.syddjurs.dk/Portaler/Borger/Kultur+og+Fritid/materiale/undervandssti.pdf

PUBLIKUMSJAGTER

Publikumsjagter er den bedste måde at formidle jagt på. Når der er trykket på aftrækkeren og skuddet er afgivet, er oplevelsen leveret, og resultatet kan ikke fortrydes. Det giver formidlingen en autenticitet, som i forhold til jagt er svært at opnå på anden måde.

Danmarks Jægerforbund er partner både i Nationalpark Thy og Nationalpark Mols Bjerge og har hvert år flere naturvejledningsarrangementer for både offentligheden og skoler. Der tilbydes også forskellige former for publikumsjagt, som afsluttes med at jagtbyttet tilberedes.

www.jaegerforbundet.dk

KLØVERSTIER

Kløverstier er et bud på at kombinere motion og formidling på en ny spændende måde i byerne. En kløverstier består af 4 ruter (2,5 km, 5 km, 7,5 km og 10 km) med fælles udgangspunkt på en central plads i byen. Ruterne kan være tematiserede, så én rute fx kommer forbi en række kulturhistoriske steder, en anden går måske gennem en række flotte naturområder og en tredje har særlige fysiske udfordringer undervejs. Formidlingen kobles på via foldere, skilte, QR-koder og en telefonapp til Endomondo.

www.kløverstier.dk

LINDELSE NOR MED PRAM OG DYK

Oplev Lindelse Nor på Langeland fra en gammel kvægpram. Museumsinspektør fortæller om 5000 års natur- og kulturhistorie over og under vandet og deltagerne prøver Danmarks længste dykkersti. Undervejs serveres et let måltid på den ubeboede Bukø.

Arrangementet er et samarbejde mellem Naturturisme I/S, Øhavsmuseet og Øhavets Smakkecenter. Deltagerne medbringer selv dykkermaske og snorkel.

www.detsydfynskeohav.dk

NATURFORMIDLING I ØJENHØJDE MED FAMILIEN

Midt i den kommende nationalpark, Kongernes Nordsjælland, ligger Esum Kloster & Møllegård, som i mange år har tilbudt involverende natur- og kulturformidling. Målet er at give hele familien ny viden og en god oplevelse, og derfor sættes overliggeren i børnehøjde og ikke i eksperthøjde.

Lige siden Christian IV anlagde sin mølle ved foden af Esum Kloster i 1600-tallet, har der været heftig aktivitet i området. Midt i 1800-tallet lå der en driftig, firelænget møllegård, hvoraf de tre længer er tilbage i dag.

I 1982 overtog Naturstyrelsen bygningerne og indrettede et natur- og miljøcenter i den ene staldlænge. I 1999 blev Fonden for Esum Kloster & Møllegård dannet, og naturformidlingen blev integreret i stedets tilbud om undervisning, events og udstillinger om (middelalder)kultur og natur.

Differentieret formidling

Særlige tilbud til familien er også på programmet: typisk er det ture ud i naturen, hvor viden om svampe, sommerfugle eller planter rangerer på højde med dét at give en familiegruppe en god oplevelse. Også her er formidlingen i høj grad differentieret.

Når naturvejlederen har pejlet sig ind på de yngstes niveau, kan han starte dagens program. Det viser sig som regel, at også de voksne har brug for den basale viden, så ved at lægge fortællingen i øjenhøjde med børnene, får de fleste ny viden med sig hjem.

En tørstig tudse

Guidet formidling kan også ske, hvis en større gruppe har booket sig på fx en cykeltur til Gribskov. Den gode samværsoplevelse er mindst ligeså vigtig som formidlingen, og ønsket er at lære folk at bruge naturen som et kreativt og rekreativt rum. Turene kræver ikke den store anstrengelse, og der vil typisk være kage, kaffe, sommerfuglenet eller sågar rundboldbat med i cykeltraileren. Samt – ikke mindst – plads til improvisation.

For naturvejlederen handler det dybest set om at vise, hvor mange gode historier, der er i naturen. Derfor er formidlin-

gen også baseret på historiefortælling. Hvis et barn finder en tudse, begynder naturvejlederen derfor ikke en lektion om padders formering. Han fortæller måske i stedet om tudsens særlige måde at indtage væske – nemlig via maveskindet. Dernæst opfordres børnene til at hælde lidt cola ud på gulvet derhjemme og lægge sig på det med t-shirt på – for på den måde at prøve at drikke som tudsen. Den slags historier skaber involvering og den viden, der kobles på, har det med at blive hængende.

Jagttegn og jagtmenu

Fortællingen kan udvikles til en hel event. På grund af stedets spændende historie, som ud over cisterciensernes anlæggelse af Esrum Kloster i 1151 rummer en række kongers brug af stedet, er det oplagt at tilbyde kombinerede kultur- og naturevents. Bueskydning er helt central i mange events, som f.eks. 'Frederiks II's jagtmiddag'. Her inviteres familien til at tage 'Esrum's jagttegn', hvor man gennem otte poster dygtiggør sig med bue og pil og fx lærer at genkende vildtspor. Turen slutter med tilberedning af en vildtmiddag over åben ild med skovbærtærte til dessert – helt i Frederiks II's ånd. Frederik II var den konge, som ændrede Esrum Kloster fra kloster til jagtslot. En historisk beskrivelse af en af hans mange jagtmiddage på Esrum danner grundlag for menuen.

Skovzumba

Men naturen i sig selv – som kreativt rum – fylder også en del. Fx omlægges de ellers så fredfyldte enge i efterårsferien til en sprudlende opvisning af alle tænkelige aktiviteter i naturen – også aktiviteter som traditionelt dyrkes indendørs. Men når aktiviteten lægges udenfor og træer, græs eller muddersmattede bakker indgår, får aktiviteterne et helt nyt perspektiv. Den store event, som trækker flere tusinde gæster går under navnet 'Esrum Dage' og indeholder aktiviteter som parkour, adventurebaner, laserskydning, zumba, rope skipping og meget andet.

På egen hånd

Det er også muligt at gå på opdagelse i og omkring Esrum Kloster & Møllegård på helt egen hånd. Eller næsten. I klosterbutikken kan man fx købe en aktivitet, som hedder 'Naturdetektiven'. Her bliver man udstyret med kikkert, lup og pincet og skal finde vej ved hjælp af et kort. Undervejs skal man løse opgaver såsom at tælle ben på en bænkebidder, og man lærer på en sjov og inddragende måde om dyr og planter.

www.esrum.dk

BRUG AF TV I FORMIDLINGEN

Nationalpark Thy har siden juleaften i 2009 haft sin egen tv-station "Nationalpark TV". Stationen giver et aktuelt indblik i livet i Nationalpark Thy, og leverer ideer og inspiration til aktiviteter og oplevelser i nationalparken.

Hvorfor anvende tv i formidlingen?

I en verden, hvor der overalt kommunikerer via levende billeder på tv, internettet og de andre elektroniske platforme, er det vigtigt, at nationalparken også deltager og bruger levende billeder og tv som kommunikationsmiddel.

Tv er samfundets stærkeste formidlingsmedie. Både billeder, tekst og lyd påvirker flere sanser. Tv kan bringe seeren helt tæt på, og på den måde skabe fascination og oplevelser, som efterlader spor i hukommelsen. Tv engagerer os emotionelt og levende billeder skaber sammenhænge og forståelse.

I særligt beskyttede naturområder med sjældne og truede dyr og planter, kan seeren via tv se billeder og få oplevelser af dyre- og plantelivet uden at forstyrre og ødelægge. Naturformidling via tv kan sikre viden og oplevelse til seeren samtidig med, at naturen beskyttes.

En tv-udsendelse om kronhjorten i brunst kan give seeren lyst til selv at tage ud for at opleve Danmarks største landlevende pattedyr. På samme måde kan tv vise, hvilke bær og svampe, der kan plukkes og samles, så seeren på den måde føler sig rustet til selv at tage ud med kurven.

Formålet med tv-udsendelserne

Udsendelserne i Nationalpark TV handler om 'naturen lige nu', om de dyr og planter, der lever i nationalparken, om aktuelle arrangementer, friluft aktiviteter og kulturhistorie.

Målgruppen er hele familien, og udsendelserne ønsker at inspirere seerne til selv at komme ud i den frie luft og opleve nationalparkens storslåede natur året rundt.

Organisering

Nationalpark Thy står bag "Nationalpark TV". Nationalparken har lavet en aftale med et lokalt firma omkring produktionen. Nationalpark TV sælger hver uge to nye udsendelser til TV Midt/Vest, der viser udsendelser fra nationalparken fem gange i løbet af ugen på Kanal Midt/Vest. TV Nord køber tilsvarende en ny udsendelse pr. uge og viser på Kanal Nord.

Udsendelserne er en blanding af nye programmer og genudsendelser, og alle kan også ses på Nationalpark Thys hjemmeside samt på tv-kanalens egen blog www.nationalparktv.blogspot.com.

Erfaringerne

En seermåling, foretaget af TV Midt-Vest - den regionale TV2 station - en tirsdag aften i juli 2012, viste, at udsendelsen fra Nationalpark Thy den aften var kanalens topscorer med 17 % af alle fastboende seere i Midt- og Vestjylland. Udsendelsen havde endda været sendt to gange før, fredag eftermiddag og lørdag aften.

En markedsundersøgelse foretaget blandt et repræsentativt udsnit af borgerne i Thisted Kommune, viser et meget stort kendskab til Nationalpark Thy og tilsvarende interesse for Nationalpark TV. Over halvdelen (53 %) kendte således til tv-stationen, og af dem så en tredjedel udsendelser hver uge og samlet set angav over halvdelen, at de ser Nationalpark TV oftere end en gang om måneden. Det er tal, der overgår de statistiske beregninger og forventninger.

En meget væsentlig sidegevinst ved at anvende tv i formidlingen er, at de lokale har fået et meget større kendskab til

nationalparken, og at de føler medejerskab og stolthed over at have en nationalpark i baghaven. Ifølge ovennævnte markedsundersøgelse oplyser 82 %, at de er stolte af at bo i nationalparken, og lige under halvdelen (49 %) viser den frem til gæster.

Øget efterspørgsel

Nationalpark TV laver også tv-spots på bestilling, hvor formålet er at gøre opmærksom på arrangementer i tilknytning til nationalparken. Et eksempel med Nordjysk Vandrefestival kan ses på vimeo.com/28975272.

Følgende link viser bredden i udsendelserne:

vimeo.com/nationalparkthy/channels

I EN VERDEN, HVOR DER OVERALT KOMMUNIKERES VIA LEVENDE BILLEDER PÅ TV, INTERNETTET OG DE ANDRE ELEKTRONISKE PLATFORME, ER DET VIGTIGT, AT NATIONALPARKEN OGSÅ DELTAGER OG BRUGER LEVENDE BILLEDER OG TV SOM KOMMUNIKATIONSMIDDEL.

KULTURHISTORISK FORMIDLING

Skjoldungelandet er et projekt, som overordnet skal bane vejen for Nationalpark Roskilde-Lejre. Skjoldungelandet er initieret af styregruppen for nationalparkprojektet "Det Kulturhistoriske Landskab", og består af en bred kreds af interessenter med forskellige vinkler på landskabet, dets natur og kulturarv. Projektet er forankret under Roskilde Museum.

I forbindelse med nationalparkprocessen blev der holdt 22 arrangementer med fokus på debat og oplevelser i nationalparkområdet. Kulturhistorie var et centralt tema i flere af arrangementerne.

Kulturhistoriens skatte

Et områdes kulturhistorie rummer kimen til forståelsen af kulturlandskabet og de lokale traditioner. Kulturhistorien kan ses i landskabet - fra stenaldrens skaldynger og stendysser til nutidens grusgrave og fiskerihavne. Det meste af det danske landskab har været påvirket af menneskers aktiviteter gennem tiden, og de danske nationalparker har derfor også en forpligtigelse til at sætte fokus på kulturhistorien.

Kulturhistorien er et skatkammer af gode historier og skrøner, som kan fascinere tilhørerne med deres mystik, humor eller uhygge. I alle dele af landet er der sådanne historier.

Lejre-områdets historie er en kombination af myter om Skjoldungerne, Beovulf, drabelige ofringer og så de unikke arkæologiske udgravninger ved Gl. Lejre. Ved Hvalsø er der myter om jomfrudrab og hellige kilder. Og midt i Roskilde Fjord ligger Kongeriget Elleore, som hævdes at have været Nordens fjerdestørste kongerige.

Vikingskibe og royale rundvisere

Elleore er det meste af året en øde ø, men én uge om året bliver øen omdannet til kongeriget Elleore. Siden 1944 har Elleore-Samfundet taget til øen for at opbygge et samfund med regering, kongehus, universitet, postvæsen m.m.

I starten tog lærere og elever fra en københavnsk skole over på øen for at lære om samfundet og sprog. I dag er Elleore-Samfundet uafhængig af institutioner.

Der er meget stor interesse blandt lokalbefolkningen for øen og historien om kongeriget midt i Roskilde Fjord. Derfor lavede nationalparkprojektet i sensommeren 2011 et arrangement, hvor man kunne komme til øen og høre de specielle historier om kongeriget.

Turen foregik med vikingskibe til Elleore, hvor royale rundvisere fra Elleore-Samfundet fortalte om Elleores seværdigheder, fx om øens skov (Elskoven), de små bakker (Tvebakkerne) og "klosterruinen".

Identitet og forankring

Ved at bruge kulturhistorien kan formidlingen i en nationalpark være med til at skabe en lokal identitet omkring denne, så det lokale præg bliver større. Mange borgere har stor interesse i den lokale historie og kan derved bidrage til den samlede fortælling i nationalparkområdet. Især lokale landmænd og godsejere har ofte haft en tilknytning til egnen igennem flere generationer og kan bidrage til en solid kulturhistorisk forankring. Kulturhistorisk formidling er derfor ikke kun et "produkt", man kan sælge til turister, men er også med til at sikre en lokal identitet bag en nationalpark.

CYKELTUR MED ELVIRA OG SIXTEN

B&U Teatret genopfører de sidste dage af Elvira Madigan og Sixten Sparres ulykkelige kærlighedshistorie, som sluttede brat i Nørreskoven på Tåsinge i 1889. Historien fortælles via små tableauer på en cykelrute på ca. 6 km. Deltagerne medbringer selv cykel og betaler 100 kr. for turen. Max. 60 deltagere.

Kontakt Naturturisme I/S på Tlf. 62 23 30 45

MERE INSPIRATION

10

VADEHAVETS KULTUR- HISTORISKE LANDSKAB

Projektets hovedformål var at udvide kendskabet mellem kulturhistorikere og offentlige planlæggere. En projektansat kulturhistoriker arrangerede derfor tre temadage for formidlere, planlæggere og interesserede borgere om Vadehavets (vind)møller, havne- og ladepladser samt landsbymiljøer. Resultatet af netværket blev et hæfte til hvert tema, samt en kort film om de 3 hollandske møller i regionen.

www.youtube.com/vadehav

BILAG 1: TJEKSPØRGSMÅL OM FORMIDLING

Inden man kaster sig ud i at etablere formidlingsfaciliteter, bør man grundigt overveje, hvad man ønsker at formidle, hvem man ønsker at formidle til og hvad man vil opnå med sin formidling.

- Er budskabet enkelt eller er det komplekst?
- Hvis der er tale om et abstrakt begreb, hvordan understøttes det så grafisk? Eller præsenteres det bedst verbalt?
- Kræver budskabet en specifik sekvens eller kronologi for at det bliver logisk?
- Hvordan kan man gøre informationen attraktiv, overbevisende samt relevant?
- Hvad er det ønskede resultat af den påtænkte formidling?

Tjekspørgsmål om de besøgende

Publikum skal let kunne finde og forstå informationerne. Jo mere præcist, målgruppen er defineret, jo lettere er det at vælge den rette formidlingsform. Det samme emne skal måske formidles i varierende grad og via forskellige metoder.

En løbende evaluering – fx et spørgeskema, som gæsterne udfylder efter besøget – kan være en god måde at få viden om og fra gæsterne, som dermed bidrager til den fortsatte formidling. Følgende spørgsmål kan være relevante at arbejde med:

- Hvilken viden og forventninger har de besøgende, når de ankommer til naturparken?
- Hvor meget tid har de?
- Hvornår vil informationen være mest nyttig: før, under eller efter oplevelsen?
- Skal formidlingen kun være på dansk?

- Hvilken læsefærdighed har de besøgende?
- Hvilken aldersgruppe tilhører de besøgende? Er der mon fysiske udfordringer at tage hensyn til?
- Hvad er de besøgendes motivation for at komme til naturparken?
- Er der kulturelle forskelle at tage hensyn til?

Baggrundsinformation til rådighed

Der skal være overensstemmelse mellem valg af facilitet og mængden af viden, der skal formidles. Almindelige typer af informationer, der anvendes som baggrund til at levere en fortolkning omfatter audiovisuelle produkter, museale udstillingsgenstande, publikationer og personbårne tjenesteydelser. Hver har sine kvaliteter, styrker og svagheder.

Kvaliteten og mængden af baggrundsinformation vil ofte påvirke udviklingen og valg af faciliteterne.

- Er de tilgængelige oplysninger korrekte og blevet verificeret?
- Er der yderligere perspektiver, der skal fortolkes?
- Er der kvalitetsbilleder og andre grafiske elementer til rådighed? Kan man i givet fald opnå rettigheder til at anvende dem til dette specifikke brug?
- Er budskabet afhængigt af brugen af genstande? I så fald, er disse genstande da bevarede og tilgængelige?
- Hvor stort et budget er der til rådighed?

BILAG 2: FOTOLISTE

- Forsiden, side 33 n: Udsigt til Roskilde Fjord gennem kunstværk ved Skjoldungestien. **Poul Bjerager**, Skjoldungelandet.
- Side 2-3 + 15: Traner i luften over Nationalpark Thy. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 4-5: billeder fra side 9, 14, 19, 22, 27, 31, 34, 39, 41 og 43.
- Side 6-7: Naturens forhindringer er en leg for unge, der dyrker parkour. **Alexandar Hjorth**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 8: En informationstavle kan give overblik og information på stedet. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 9: Poster og formidlingspunkter kan opspores med gps. **Anne Johannisson**, Naturstyrelsen.
- Side 10: Piktogram: **Tim Krat**, Skjoldungelandet.
- Side 10: Fugletårn, overdækkede informationstavler og gps: **Casper Lindemann**, Friluftsrådet.
- Side 11: Formidling med telefon via QR-koder. **Casper Lindemann**, Friluftsrådet.
- Side 12 baggrund: Sølandskab. **Friluftsrådet**.
- Side 12 n: Formidling på smartphone. **Bendt Nielsen**.
- Side 13: Med mobil lydguide slipper du for at læse skiltetekster. **Anne Johannisson**, Naturstyrelsen.
- Side 14: Frivillige i Nationalpark Thy på kursus i naturen. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 16: Frivillige deltager i nationalparkens naturpleje. **Ib Nord Nielsen**, Naturstyrelsen.
- Side 17: Stenbjerg er hjemsted for en gruppe frivillige formidlere. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 19: Børn leder efter smådyr i vaden. **Ulrik Gelderman Lützen**, Vadehavets Formidlerforum.
- Side 20-21: Lejrskole Øhavets Smakkecenter. **Naturturisme I/S**.
- Side 21 n: Børn på østersjagt i Vadehavet – **Ulrik Gelderman Lützen**, Vadehavets Formidlerforum.
- Side 22: Tyrekalve og cyklister mødes på Kalvholm. **Søren Frederiksen**, Skjern Å Formidlerforum.
- Side 23 tv: Uhm... campingliv og krabbefangst. **Limfjordsmuseet**.
- Side 23 th: Tid til drøvtygning ved Skjern Å. **Søren Frederiksen**, Skjern Å Formidlerforum.
- Side 24 baggrund: Skjern Å deltaet. **Søren Frederiksen**, Skjern Å Formidlerforum.
- Side 24 ø: Kronhjort i Nationalpark Thy. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 24 n: Så er der serveret... østers. **Limfjordsmuseet**.
- Side 27 ø: Lejrskole Naturama – undersøgelse af indvolde. **Naturturisme I/S**.
- Side 27 n: Kys Frøen – lokale formidlingsbaser til familier. **Naturturisme I/S**.
- Side 28-29 baggrund: Fugleliv over Vadehavet. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 28: Guidebog til Øhavsstien og Havkajakguiden. **Naturturisme I/S**.
- Side 29: Ridning på en tidligere jernbane. **Eilert Henriksen**.
- Side 31: Jagten på posterne får tempoet op. **Ole Andersen**, Naturstyrelsen.
- Side 32: Piktogram. **Jan Hauerslev**, Find Vej i Danmark.
- Side 33 baggrund: Kort over Nationalpark Thy. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 34: En gruppe på cykeltur giver også gode formidlingsoplevelser. **Helle Simonsen**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 36-37 baggrund: Vinterbillede med svaner. **Mogens Hansen**.
- Side 37 ø: Formidling til unge er en udfordring. **Helle Simonsen**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 37 n: På vej ud til Danmarks længste dykkersti. **Rikke de Neergaard**, Øhavets Smakkecenter.
- Side 38: Panorama af Esrum Møllegård. **Helle Simonsen**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 39 tv: Bueskydning er en populær familieaktivitet. **Helle Simonsen**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 39 th: At være med til at trække pelsen af et rådyr fascinerer. **Helle Simonsen**, Esrum Kloster & Møllegård.
- Side 41: Nationalpark TV på optagelse. **Nationalpark TV**, Thy.
- Side 43 baggrund: Lejrskole Søbygaard. **Naturturisme I/S**.
- Side 43: En af Vadehavets hollandske møller. **Thomas Retsloff**, www.danmarksnationalparker.dk.
- Side 45 ø: Klar til en pause. **Ib Nord Nielsen**, Naturstyrelsen.
- Side 45 n: I fuld fart på mountainbike. **Alexandar Hjorth**, Esrum Kloster & Møllegård.

Tekst: Poul Bjerager, Annette Buck, Søren Balle Christensen, Ida Dahl-Nielsen, Søren Frederiksen, Kristian Herget, Thomas Holst Christensen, Bo Bredal Immersen, Anne Johannisson, Tim Krat, Ulrik Gelderman Lützen, Carsten Ege Møller

Redigering: Ida Sloth Bonnevie

Design og grafisk produktion: Meyer og Bukdahl a/s

Udgivet af Friluftsrådet

Oplag: 2.000

ISBN: 978-87-7764-042-1

December 2012

Produceret med støtte fra Tips- og Lottomidler til Friluftslivet

STØTTET MED TIPS- OG LOTTOMIDLER TIL FRILUFTSLIVET

Friluftsrådet
Scandiagade 13 · DK-2450 København SV
Tel +45 33 79 00 79 · Fax +45 33 79 01 79
fr@friluftsraadet.dk · www.friluftsraadet.dk

**Frilufts
Rådet**